

Małgorzata Polna

*Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej*

Rola zalesień gruntów rolnych wykonanych w ramach PROW 2004–2006 w rozwoju obszarów wiejskich w Polsce

Zarys treści: Opracowanie dotyczy analizy przestrzennej udziału gospodarstw rolnych w działaniu 5. PROW „Zalesienia gruntów rolnych” w latach 2004–2006. Uwzględniając zróżnicowanie gmin wiejskich pod względem ich preferencji zalesieniowych, przeprowadzono delimitację, która posłużyła jako wskaźnik poziomu absorpcji środków unijnych w jednym z działań proekologicznych PROW.

Słowa kluczowe: zalesienia gruntów rolnych, obszary wiejskie, Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich

Wstęp

Zalesienia gruntów rolnych to jedno z działań Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW). W latach 2004–2006 PROW był najważniejszym programem współfinansowanym ze środków Unii Europejskiej, w ramach którego można było wspierać projekty na rzecz rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich (Rudnicki 2007, 2010, Biczkowski 2008, Polna 2009). Środki finansowe przekazywane krajom członkowskim pochodziły z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej. Udział Wspólnoty w finansowaniu działań PROW wynosił 80% (z wyjątkiem działania 4., w którym wynosił 85%), natomiast pozostałe 20% stanowiły krajowe środki budżetowe. Warunkiem uczestnictwa w poszczególnych działaniach PROW było zarejestrowanie się w „Krajowym systemie ewidencji gospodarstw i producentów rolnych” prowadzonym przez ARMiR (Plan... 2004).

Jednym z dwóch celów strategicznych PROW 2004–2006 był zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, który miał zostać zrealizowany m.in. poprzez działanie 5. „Zalesienia gruntów rolnych” (Plan... 2004).

Zalesienia wykonywane w ramach PROW 2004–2006 dotyczyły gruntów niestanowiących własności Skarbu Państwa – będących własnością prywatną rolnika lub minimum 3-osobowej grupy rolników oraz spółdzielni produkcji rolnej, które na podstawie ewidencji gruntów zostały zakwalifikowane jako użytki rolne (grunty

orne, trwale użytki zielone, sady i plantacje owocowe). Minimalna powierzchnia zalesienia wynosiła 0,3 ha (w przypadku rolnika) lub 3 ha (w przypadku grupy rolników), przy minimalnej szerokości działki zalesionej – 20 m (nie dotyczyło działek graniczących z lasem). Grunty te powinny być w stałym użytkowaniu rolniczym i zaliczać się głównie do V i VI klasy bonitacyjnej (udział klas I–IV nie mógł przekraczać 15% powierzchni zalesionej) lub być niekorzystnie położone, tj. na stokach o spadku powyżej 12°. Przyjęto, że nie można zalesiać gruntów odłogowanych (w tym pokrytych samosiewem) i ugorowanych dłużej niż 5 lat, nieużytków oraz działek rolnych, na które rolnik pobierał dopłaty z tytułu gospodarowania na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW). Płatności nie przyznawano na plantacje choinek świątecznych oraz drzew szybkorosnących. Dofinansowanie zalesień nie mogło zostać przyznane producentom rolnym korzystającym ze wsparcia w postaci renty strukturalnej (Plan... 2004).

Działki rolne powinny być przewidziane do zalesienia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Jeśli gmina nie miała aktualnego planu, wówczas rolnik mógł dostarczyć zaświadczenie, że przeznaczenie działek rolnych do zalesienia nie jest sprzeczne z ustaleniami studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Formy pomocy finansowej dla rolników podejmujących się zalesienia swoich gruntów rolnych obejmowały: wsparcie na zalesienie (jednorazowy ryczałt za poniesione koszty zalesienia, pokrywający 80% kosztów założenia uprawy), premię pielęgnacyjną (pokrycie kosztów utrzymania nowej uprawy leśnej – wypłacana raz w roku przez 5 lat od założenia uprawy leśnej) oraz premię zalesieniową (pomoc równoważąca utracony dochód z powodu wyłączenia gruntów spod uprawy – wypłacana raz w roku przez kolejnych 20 lat od założenia uprawy). Wysokość kwoty wsparcia była zróżnicowana w zależności od struktury drzewostanu (udziału sadzonek drzew liściastych i iglastych), ukształtowania terenu (na stokach o nachyleniu większym niż 12° koszty zalesień są wyższe o 40% niż na terenach o korzystnej konfiguracji), zabezpieczenia uprawy przed zwierzyną oraz udziału dochodów z rolnictwa w całkowitych dochodach beneficjenta.

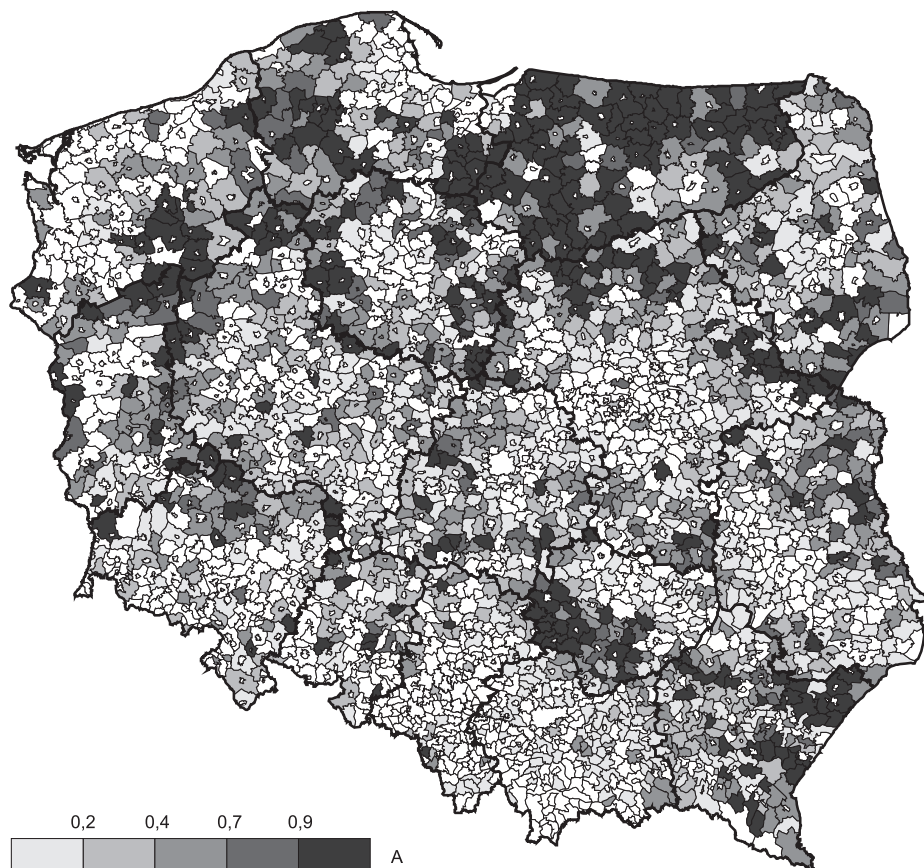
Celem artykułu jest określenie roli zalesień wykonanych w ramach PROW 2004–2006 w rozwoju obszarów wiejskich w Polsce. Podstawową jednostką badawczą są gminy wiejskie oraz obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich.

Artykuł opracowano na podstawie bazy danych, utworzonej w oparciu o materiały Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) dotyczące zalesień gruntów rolnych w ramach PROW w pierwszym finansowym okresie członkostwa Polski w UE, dane Głównego Urzędu Statystycznego odnoszące się do liczby i powierzchni gospodarstw rolnych o areale powyżej 1 ha UR, a także dane Instytutu Badawczego Leśnictwa (IBL) na temat preferencji zalesieniowych gmin.

Realizacja działania 5. „Zalesienia gruntów rolnych” w latach 2004–2006

Na obszarach wiejskich Polski zrealizowano 6839 wniosków przyznających płatność na zalesienie gruntów rolnych. Najwięcej pochodziło od rolników z woj. podkarpackiego (1056), natomiast najmniej – od beneficjentów zamieszkujących obszary wiejskie woj. zachodniopomorskiego (111 wniosków). W działaniu uczestniczyli beneficjenci pochodzący z 1455 gmin wiejskich, co stanowi 67% ich ogólnej liczby.

Aktywność gospodarstw w zakresie pozyskiwania środków finansowych mierzona udziałem wniosków zrealizowanych w ogólnej liczbie indywidualnych gospodarstw rolnych wahała się od 0,1% w woj. małopolskim i śląskim do 1,5% w woj. warmińsko-mazurskim (przy średniej dla obszarów wiejskich kraju – 0,4%). Analizowany wskaźnik charakteryzował się dużym zróżnicowaniem przestrzennym (ryc. 1).

Ryc. 1. Wnioski zrealizowane w odsetku ogólnej liczby indywidualnych gospodarstw rolnych
A – liczba wniosków na 100 indywidualnych gospodarstw rolnych

Wysoką aktywność gospodarstw rolnych w zakresie zalesień gruntów rolnych (powyżej 0,9% ogółu gospodarstw) odnotowano w 299 gminach wiejskich, z czego aż 61 (20% analizowanej grupy gmin wiejskich, 61% ogółu gmin wiejskich województwa) położonych było w woj. warmińsko-mazurskim. Poza tym gminy takie występowały dość licznie w północnej i wschodniej części woj. mazowieckiego (35 gmin) i podkarpackiego (34), wzdłuż zachodniej i wschodniej granicy woj. kujawsko-pomorskiego (26), w zachodniej i południowo-wschodniej części woj. pomorskiego (25) oraz w południowo-zachodniej części woj. świętokrzyskiego (20). W wymienionych województwach skupia się blisko połowa gmin wiejskich (47%) charakteryzujących się wysoką popularnością zalesień wśród gospodarstw rolnych.

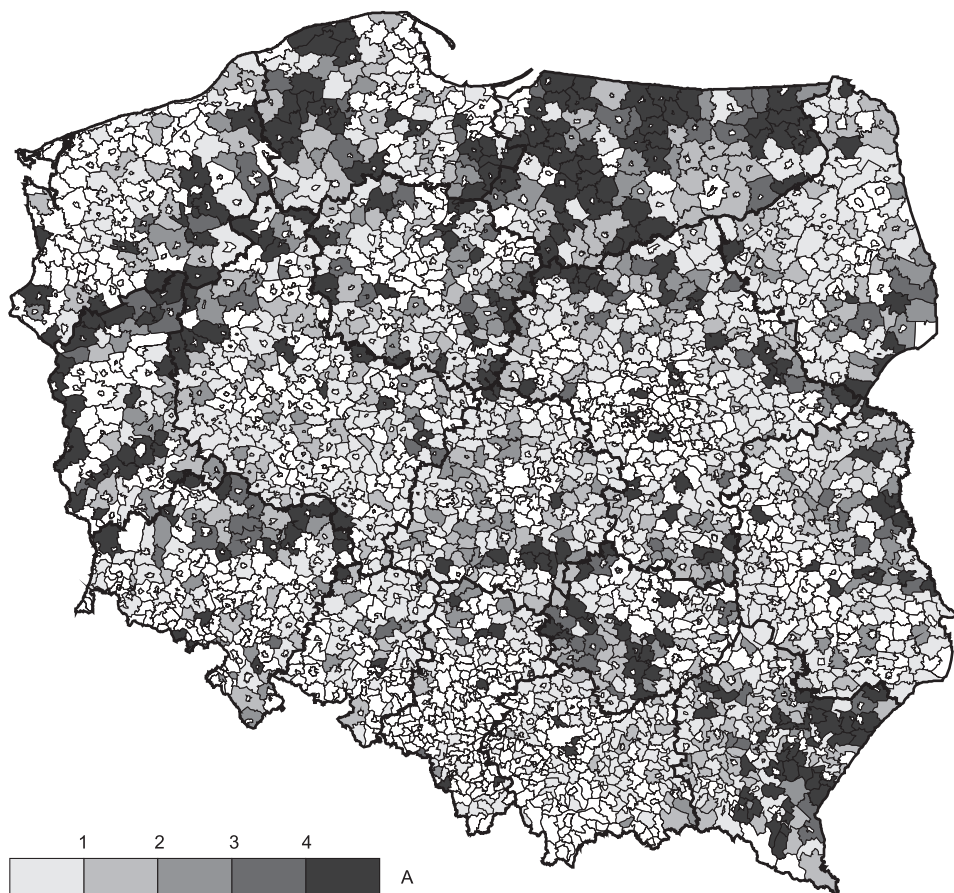
Rejony niskiej aktywności indywidualnych gospodarstw rolnych w zakresie uczestnictwa w analizowanym działaniu wyznaczają gminy wiejskie o wskaźniku poniżej 0,2% (402 gminy wiejskie). Są one najliczniej położone w woj. małopolskim (58 gmin wiejskich), woj. mazowieckim (56), woj. lubelskim (50), woj. łódzkim (44) i woj. wielkopolskim (38). Rolnicy z 1/3 gmin wiejskich w Polsce nie wykazali żadnej aktywności w dziedzinie zalesień gruntów rolnych. Koncentracje tego typu gmin występują przede wszystkim w północno-zachodniej części woj. zachodniopomorskiego, środkowej części woj. lubuskiego, w pasie województw południowych (dolnośląskim, opolskim, śląskim i małopolskim) oraz zachodniej i środkowej części woj. mazowieckiego. Ponadto ich nieco mniejsze skupienia można zaobserwować w północno-wschodniej części woj. pomorskiego i świętokrzyskiego, środkowej części woj. kujawsko-pomorskiego oraz w woj. lubelskim. Natomiast w woj. wielkopolskim gminy te występują w rozproszeniu.

W ramach PROW na obszarach wiejskich zalesiono 24,8 tys. ha gruntów rolnych. Najmniejszą powierzchnię gruntów rolnych zalesiono w woj. opolskim – 102 ha, natomiast największą w woj. podkarpackim – 1056 ha. Przeciętnie na 1000 ha UR w latach 2004–2006 zalesiono 1,8 ha. Wskaźnik ten wyróżniał się dużym zróżnicowaniem przestrzennym – zarówno regionalnym – od 0,35 ha w woj. małopolskim do 6 ha w woj. warmińsko-mazurskim, jak i w układzie gmin – 0,03 ha w gminie Łowicz (woj. łódzkie) do 123,2 ha w gminie Łukta (woj. warmińsko-mazurskie).

Wysokie natężenie zalesień – ponad 4 ha/1000 ha UR – cechowało 257 gmin wiejskich, najliczniej położonych w woj. warmińsko-mazurskim i podkarpackim, gdzie utworzyły one kilka wyspowych koncentracji. Mniejsze skupiska gmin występują także na terenie woj. pomorskiego, lubuskiego i świętokrzyskiego. Na pozostałym obszarze gminy tego typu występują sporadycznie (ryc. 2).

Z kolei niski poziom analizowanego wskaźnika – poniżej 1 ha/1000 ha UR – stwierdzono w 676 gminach wiejskich (31% ogółu). Występują one w rozproszeniu na terenie całego kraju, a szczególnie w woj. mazowieckim, lubelskim, wielkopolskim, łódzkim, małopolskim, gdzie jest ich najwięcej. W wymienionych regionach położonych jest ponad połowa (57,4%) gmin tego typu.

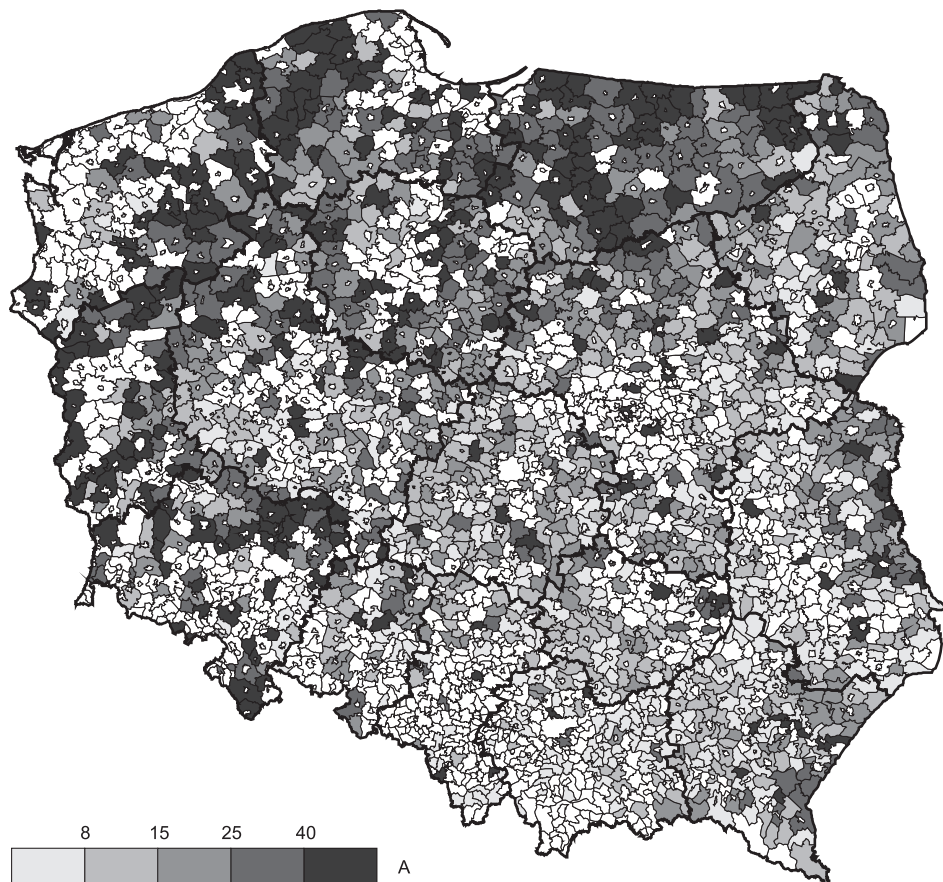
Przeciętna płatność z tytułu zalesień gruntów rolnych wykonanych w ramach PROW, w przeliczeniu na 1 wniosek na obszarach wiejskich Polski, wynosiła 25,7 tys. zł. Kwota ta w zależności od wielkości i struktury gatunkowej zalesianego arealu, ukształtowania terenu, zastosowania repelentów i zabezpieczenia upraw

Ryc. 2. Grunty zalesione w latach 2004–2006
A – zalesienia na 1000 ha UR (ha)

przed zwierzyną, a także od dochodów beneficjenta z rolnictwa, była zróżnicowana regionalnie od 9–13 tys. zł w najbardziej rozdrobnionych agrarnie województwach Polski południowo-wschodniej (woj. małopolskie – 8,9 tys. zł, podkarpackie – 12,3 tys. zł, świętokrzyskie – 13,2 tys. zł) do ponad 50 tys. zł w województwach cechujących się korzystną strukturą obszarową gospodarstw rolnych – dolnośląskim (54,4 tys. zł), lubuskim (55,5 tys. zł), warmińsko-mazurskim (57,9 tys. zł) i zachodniopomorskim (64,5 tys. zł).

Rozkład przestrzenny przeciętnej kwoty płatności przypadającej na 1 wniosek w układzie gmin jest nierównomierny (ryc. 3). Gminy o najwyższych wartościach wskaźnika (ponad 40 tys. zł/1 wniosek) utworzyły kilka koncentracji. Największe z nich występują w północnej, północno-zachodniej i zachodniej części kraju. Na pozostałym obszarze gmin tych jest niewiele i występują one pojedynczo. W Polsce centralnej, wschodniej i południowej przeważają natomiast gminy o przeciętnych i niskich wartościach analizowanego wskaźnika.

Ryc. 3. Płatności zrealizowane w latach 2004–2006

A – kwota wsparcia na 1 wniosek (w tys. zł)

Jako miarę poziomu absorpcji środków finansowych na zalesienia gruntów rolnych przyjęto kwotę wypłaconych w latach 2004–2006 świadczeń w przeliczeniu na 1 ha UR. Płatność ta wynosiła przeciętnie w Polsce 13,5 zł i charakteryzowała się dużym zróżnicowaniem regionalnym – od 2,6 zł w woj. małopolskim do 48,7 zł w woj. warmińsko-mazurskim. W odniesieniu do gmin wiejskich najniższe płatności na 1 ha kształtowały się na poziomie 0,2 zł – w gminie Łowicz (woj. łódzkie), Warka (woj. mazowieckie) i Łądek (woj. wielkopolskie), natomiast najwyższa płatność wynosiła 1063 zł – w gminie Łukta (woj. warmińsko-mazurskie).

Wysoki poziom wsparcia finansowego gospodarstw rolnych z tytułu zalesiania gruntów rolnych (powyżej 40 zł/1 ha UR) odnotowano w 173 gminach wiejskich, skoncentrowanych na terenie Polski północno-wschodniej (woj. warmińsko-mazurskie), północno-zachodniej (woj. pomorskie, woj. lubuskie) i południowo-wschodniej (woj. podkarpackie). Niskie wartości analizowanego wskaźnika (poniżej 10 zł/1 ha UR) stwierdzono w 823 jednostkach wiejskich położonych głównie w centralnej i wschodniej części kraju.

Ocena preferencji zalesieniowych gmin wiejskich w Polsce

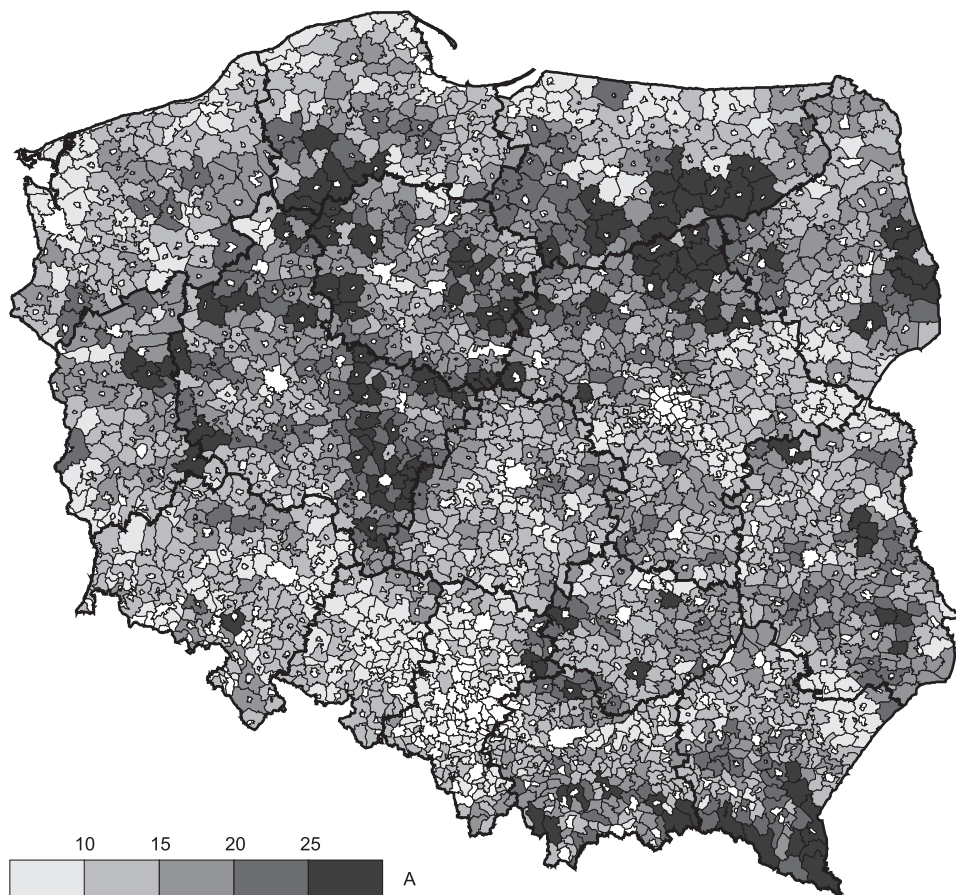
Analiza preferencji zalesieniowych gmin wiejskich pozwoli odpowiedzieć na pytanie, czy zalesienia wykonane w ramach PROW 2004–2006 odpowiadają ich potrzebom zalesieniowym, a tym samym – czy rozmieszczenie zalesień jest optymalne z punktu widzenia kształtowania lesistości obszarów wiejskich kraju, co zgodnie z przyjętym celem strategicznym PROW ma służyć ich zrównoważonemu rozwojowi. Kategoryzację gmin ze względu na ich preferencje zalesieniowe przeprowadzono w Zakładzie Ekonomiki i Polityki Leśnej Instytutu Badawczego Leśnictwa¹ (Kwiecień, Zajac 2002, Raport... 2010). Do jej opracowania przyjęto zestaw dwunastu cech. Uwzględniono udział gleb najsłabszych w powierzchni użytków rolnych, występowanie stepowienia, zagrożenie erozją wodną powierzchniową, podaż gruntów do zalesienia według badań ankietowych w gminach, stopień zwiększania lesistości z uwagi na potrzeby ochrony przyrody, występowanie ważniejszych wododziałów, zlewni chronionych oraz obszary ochrony wód podziemnych. Wysoka wartość powyższych wskaźników cząstkowych wskazywała na duże potrzeby zalesieniowe gmin. Natomiast wysokie wartości takich czynników, jak: wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, wskaźnik bonitacji rzeźby terenu, lesistość, udział łąk i pastwisk w powierzchni gminy, wpływają na zmniejszenie tych potrzeb. Na podstawie wymienionych kryteriów wyliczono syntetyczny wskaźnik preferencji zalesieniowych gmin.

Autorzy wskaźnika spośród ogółu gmin wykazujących grunty do zalesień wyodrębnili obszary o wysokich (15–20 pkt) i szczególnie wysokich (ponad 20 pkt) preferencjach zalesieniowych.

Średnia wartość omawianego wskaźnika dla obszarów wiejskich Polski wynosi 15 pkt. Wskaźnik ten jest silnie zróżnicowany przestrzennie i waha się od 4,0 pkt w gminie Spytkowice (woj. małopolskie) do 57,5 pkt w gminie Dukla (woj. podkarpackie). Łącznie w Polsce znajduje się 580 (26,7%) gmin wiejskich o wysokich i 343 (15,8%) gminy wiejskie o szczególnie wysokich preferencjach zalesieniowych. Natomiast gminy o niewielkich potrzebach zalesieniowych (poniżej 10 pkt) stanowią 17,7% (385) ich ogólnej liczby (ryc. 4).

W poszczególnych województwach udział gmin wiejskich o wysokich preferencjach zalesieniowych wykazuje duże zróżnicowanie (tab. 1). Ich największym udziałem cechują się woj. wielkopolskie (38,6%), warmińsko-mazurskie (31,0%) i kujawsko-pomorskie (29,9%), natomiast najniższym – woj. opolskie (1,5%), dolnośląskie (3,0%) i łódzkie (3,2%). Z kolei w woj. kujawsko-pomorskim, lubelskim i podlaskim odnotowano najwyższy udział gmin wiejskich o wysokich preferencjach zalesieniowych (odpowiednio 44,9%, 36,8% i 34,3%), a w woj. opolskim i śląskim – najniższy, wynoszący odpowiednio 4,4% i 7,6%. Potrzeby zalesieniowe ponad połowy gmin wiejskich leżących w granicach woj. opolskiego (52,9%) i woj. śląskiego (51,7%) są niewielkie (tab. 1)

¹ Podstawą prac zalesieniowych w Polsce jest Krajowy Program Zwiększania Lesistości (KPZL), opracowany przez Instytut Badawczy Leśnictwa, przyjęty do realizacji Uchwałą Rady Ministrów w 1995 r. i znowelizowany w 2002 r. Zebrane doświadczenie związane z praktyczną realizacją KPZL wykazało konieczność jego modyfikacji, którą zakończono w 2002 r.

Ryc. 4. Preferencje zalesieniowe gmin wiejskich w Polsce
A – syntetyczny wskaźnik preferencji zalesieniowych gmin w punktach

Zalesienia gruntów rolnych a potrzeby zalesieniowe gmin wiejskich

Analizując wskaźnik natężenia zalesień gruntów rolnych (powierzchnia zalesień w przeliczeniu na 1000 ha UR), można dostrzec, że gminy wiejskie o wysokiej intensywności zalesień nie pokrywają się z gminami o dużych (wysokich i szczególnie wysokich) potrzebach zalesieniowych. Zależność ta wystąpiła w zaledwie 1/10 (111 gmin) jednostek wiejskich predysponowanych do zalesień. Blisko 2/3 (62,2%) z nich leży w granicach 5 województw, a mianowicie: woj. warmińsko-mazurskiego (17 gmin wiejskich), woj. kujawsko-pomorskiego (16), woj. podkarpackiego (13), woj. mazowieckiego (12) i woj. pomorskiego (11). W żadnej z gmin wiejskich woj. opolskiego i woj. śląskiego o dużych potrzebach zalesieniowych nie prowadzono za-

Tabela 1. Struktura gmin wiejskich pod względem preferencji zalesieniowych według województw

Województwo	< 10 pkt		10–15 pkt		15–20 pkt		> 20 pkt	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Dolnośląskie	37	27,8	76	57,1	16	12,0	4	3,0
Kujawsko-pomorskie	4	3,1	28	22,0	57	44,9	38	29,9
Lubelskie	23	11,9	69	35,8	71	36,8	30	15,5
Lubuskie	14	18,9	27	36,5	25	33,8	8	10,8
Łódzkie	21	13,3	83	52,5	49	31,0	5	3,2
Małopolskie	26	15,6	76	45,5	42	25,1	23	13,8
Mazowieckie	41	14,7	108	38,7	87	31,2	43	15,4
Opolskie	36	52,9	28	41,2	3	4,4	1	1,5
Podkarpackie	21	14,7	58	40,6	36	25,2	28	19,6
Podlaskie	9	8,6	44	41,9	36	34,3	16	15,2
Pomorskie	18	18,4	47	48,0	20	20,4	13	13,3
Śląskie	61	51,7	42	35,6	9	7,6	6	5,1
Świętokrzyskie	10	10,3	45	46,4	31	32,0	11	11,3
Warmińsko-mazurskie	22	22,0	31	31,0	16	16,0	31	31,0
Wielkopolskie	7	3,4	54	26,1	66	31,9	80	38,6
Zachodniopomorskie	35	34,0	46	44,7	16	15,5	6	5,8
Polska	385	17,7	862	39,7	580	26,7	343	15,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie KPZL (2003).

lesień². Z kolei w woj. małopolskim wysokie natężenie zalesień wystąpiło zaledwie w gminie wiejskiej Wieliczka, a w woj. łódzkim tylko w dwóch – w Łanietach i Ujeździe, spośród wszystkich predysponowanych do zalesień. Natomiast wysokie natężenie zalesień jest charakterystyczne dla 14 gmin wiejskich woj. warmińsko-mazurskiego, mimo ich niewielkich potrzeb zalesieniowych. Równocześnie 256 gmin wiejskich o niskim natężeniu zalesień lub ich braku to gminy o niewielkich preferencjach zalesieniowych (do 10 pkt). Najliczniej występują one w woj. śląskim (1/5 tego typu gmin), w woj. mazowieckim i woj. opolskim (po 11%, tj. po 28 gmin) oraz w woj. zachodniopomorskim (10%, 26 gmin).

Zależność pomiędzy dużymi potrzebami zalesieniowymi a wysoką aktywnością gospodarstw rolnych w pozyskiwaniu środków PROW na zalesienia gruntów rolnych zachodziła w 128 gminach wiejskich (14% tego typu gmin). Występowały one głównie na terenie Polski północnej i środkowej, a szczególnie w woj. warmińsko-mazurskim (27 gmin, 21%), woj. kujawsko-pomorskim (24), woj. mazowieckim (16), woj. pomorskim (12), ale także w Polsce południowo-wschodniej – w woj. podkarpackim (12 gmin). Zależności tej nie stwierdza się w odniesieniu do żadnej z gmin Polski południowej. Wyjątek od tej reguły stanowi gmina Wińsko (woj. dolnośląskie). Jednocześnie w 164 gminach wiejskich o niewielkich potrze-

² W woj. opolskim znajdują się 3 gminy wiejskie o wysokich oraz 1 gmina wiejska o szczególnie wysokich potrzebach zalesieniowych, natomiast w woj. śląskim jest ich odpowiednio 9 i 6.

bach zalesieniowych aktywność beneficjentów mierzona liczbą wniosków w przeliczeniu na 1000 gospodarstw rolnych nie została odnotowana, a w 14 wskaźnik ten nie przekraczał 1 wniosku. Gminy te występowały najliczniej w Polsce południowej i północno-zachodniej – 39 gmin w woj. śląskim, 24 – w woj. zachodniopomorskim, 20 – w woj. dolnośląskim, 19 – w woj. opolskim i 14 – w woj. małopolskim oraz w woj. mazowieckim (17 gmin wiejskich).

Badając zależność między wysokimi i szczególnie wysokimi potrzebami zalesieniowymi gmin wiejskich a najwyższą kwotą płatności przypadającą na 1 wniosek, zauważono, że istnieje ona w przypadku 101 gmin wiejskich (11% ich ogólnej liczby). Najwięcej tego typu gmin leży w granicach województw: kujawsko-pomorskiego (16), warmińsko-mazurskiego (15) i wielkopolskiego (13). Zależności tej nie stwierdza się w odniesieniu do żadnej z gmin woj. łódzkiego i woj. śląskiego. Natomiast w przypadku 57% (219) gmin wiejskich o niskich potrzebach zalesieniowych przeciętna kwota wsparcia 1 wniosku wypłacana z tytułu wykonanych zalesień była najniższa i nie przekraczała 8 tys. zł (55 gmin wiejskich), zaś w 164 gminach nie prowadzono zalesień. Najliczniej występowały one w woj. śląskim – 45 gmin, opolskim – 25, zachodniopomorskim – 24 oraz dolnośląskim, małopolskim i mazowieckim – po 22 gminy.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza wykazała, że wpływ działania 5. PROW „Zalesienia gruntów rolnych” na rozwój obszarów wiejskich w latach 2004–2006 charakteryzował się dużym zróżnicowaniem przestrzennym. Gminy wiejskie, których potrzeby zalesieniowe należą do wysokich i szczególnie wysokich, nie wykorzystały w pełni tego potencjału do zmian w gospodarowaniu. Zależność między dużymi preferencjami zalesieniowymi a wysoką aktywnością gospodarstw rolnych w pozyskiwaniu środków na zalesienia oraz wysokim natężeniem zalesień wystąpiła w zaledwie 3,4% tego typu gmin wiejskich, położonych w zachodniej i północnej części kraju. Można sądzić, że jest to z jednej strony wynikiem zalesień przeprowadzonych w latach wcześniejszych (zob. Polna 2006), natomiast z drugiej – większej opłacalności produkcji rolnej po wejściu Polski do Unii Europejskiej.

Z pewnością niekorzystnym zjawiskiem jest również prowadzenie intensywnych zalesień na obszarach o niewielkich potrzebach zalesieniowych. Zależność tę odnotowano w 4,7% gmin wiejskich tego typu. Dlatego można przypuszczać, że znaczącą rolę w rozmieszczeniu zalesień gruntów rolnych odgrywa chęć ich wykonania przez prywatnych właścicieli gruntów. Stąd też istotne jest propagowanie polityki zalesieniowej wśród rolników i właścicieli gruntów, jak również podnoszenie ich świadomości ekologicznej.

Dysproporcje między rankingiem gmin wiejskich ze względu na ich potrzeby zalesieniowe a zróżnicowaniem przestrzennym zalesień gruntów rolnych w wielu gminach wynikają zapewne także z odmiennych ujęć w zakresie preferencji zalesieniowych gmin (dotyczących szeregu komponentów przyrodniczych w gminie) w porównaniu do zalesień przeprowadzonych w ramach PROW 2004–2006 (do-

tyczących gruntów niestanowiących własności Skarbu Państwa – będących własnością prywatną rolnika).

Literatura

- Biczkowski M. 2008. Rola Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich w rozwoju obszarów przyrodniczo cennych. Dokumentacja Geograficzna, 36: 100–108.
- Krajowy Program Zwiększania Lesistości. 2003. Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- Kwiecień R., Zając. 2002. Modyfikacja „Krajowego programu zwiększania lesistości”. [W:] A. Grzywacz (red.), Rola leśnictwa w ekorozwoju regionalnym. Polskie Towarzystwo Leśne, Orzechowo, s. 114–131.
- Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich. 2004. MRiRW, Warszawa.
- Polna M. 2006. Zalesienia gruntów rolnych i nieużytków w Polsce – dynamika i znaczenie środowiskowe. [W:] Rozwój regionalny i wielofunkcyjny obszarów wiejskich. Acta agraria et silvestaria. XLVI/1: 195–204.
- Polna M. 2009. Afforestation of agricultural land under the RDP programme – implementation of the measure in Wielkopolska voivodeship in the years 2004–2006. Annals of the Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists. XI, 6: 99–103.
- Raport o stanie lasów w Polsce w 2009. 2010. Warszawa.
- Rudnicki R. 2007. Zróżnicowanie regionalne aktywności gospodarstw rolnych w Polsce w zakresie pozyskiwania funduszy Unii Europejskiej w latach 2004–2006. Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, 9, 1: 416–422.
- Rudnicki R. 2010. Zróżnicowanie przestrzenne wykorzystania funduszy Unii Europejskiej przez gospodarstwa rolne w Polsce. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.

Role of farmland afforestation carried out under RDP 2004–2006 in the development of rural areas in Poland

Abstract: The paper offers a spatial analysis of the participation of agricultural holdings in Measure 5 of the Rural Development Programme (RDP), Afforestation of agricultural land, in the years 2004–2006. Taking into account the heterogeneity of rural communes in terms of their afforestation preferences, a delimitation was carried out that served as an indicator of the level of absorption of the Community means under one of the pro-ecological RDP measures.

The study showed that those rural communes in which afforestation needs are great and very great (over 15 points) had not made full use of this potential to introduce changes into their farming. A dependence between great afforestation preferences and a high activity of agricultural holdings in acquiring afforestation means and high afforestation intensity was recorded in a mere 3.4% of rural communes of this type, situated largely in the western and northern regions of the country. This can be due, on the one hand, to the afforestation conducted in the previous years (cf. Polna 2006), and on the other, to greater profitability of agricultural production after Poland's accession to the European Union in 2004. An unfavourable development is certainly also intensive afforestation conducted in areas that do not need it (under 10 points). This dependence was observed in 4.7% of rural communes of this type, which suggests that a substantial role in the distribution of farmland afforestation is played by private landowners' eagerness to implement this measure. Hence, it is important to popularise afforestation policy among farmers, and to raise their ecological awareness.

Key words: afforestation of agricultural land, rural areas, Rural Development Programme

